

Giải pháp phát triển du lịch cộng đồng tại huyện Bình Liêu, Quảng Ninh

PHẠM MINH THẮNG*

Du lịch sinh thái cộng đồng là loại hình du lịch do cộng đồng tổ chức, dựa vào thiên nhiên và văn hóa địa phương với mục tiêu bảo vệ môi trường. Với nhiều tiềm năng, thế mạnh về phát triển du lịch cộng đồng, huyện Bình Liêu, tỉnh Quảng Ninh đã và đang nỗ lực phát triển loại hình du lịch này. Tuy nhiên, kết quả chưa như kỳ vọng, Bình Liêu cần nhiều giải pháp để phát huy những lợi thế khác biệt sẵn có nhằm tạo điểm nhấn trên bản đồ du lịch Việt Nam.

THỰC TRẠNG

Tiềm năng phát triển du lịch cộng đồng

Là huyện miền núi ở phía Đông Bắc tỉnh Quảng Ninh, cách TP. Hạ Long hơn 100 km, Bình Liêu có địa hình chủ yếu là đồi núi cao với những thác nước tự nhiên đẹp hùng vĩ, như: Thác Khe Vằn, Thác Khe Tiên, Thác Sông Mooc. Trên địa bàn huyện còn có nhiều ruộng bậc thang trải dài trên các sườn núi; những dãy núi trập trùng, rừng hồi, rừng quế thơm ngát... tạo ra phong cảnh tươi đẹp, hữu tình.

Đặc biệt, huyện Bình Liêu có khoảng 96% dân số là đồng bào dân tộc thiểu số (chủ yếu là 3 dân tộc Tày, Dao, Sán Cháy). Vốn văn hóa truyền thống đặc sắc của các dân tộc còn giữ được khá nguyên vẹn đã hình thành cho vùng đất này nền văn hóa đa dạng, độc đáo. Điều đó thể hiện qua các lễ hội truyền thống, như: Hội Soóng cọ của người Sán Cháy, Hội Kiêng gió của người Dao Thanh Phán, Hội đình Lục Nà của đồng bào các dân tộc Bình Liêu... Các hình thức diễn xướng văn nghệ dân gian, như: hát Then - đàn Tính, hát Soóng Cọ, hát Sán Cố được đồng bào lưu giữ, sử dụng trong sinh hoạt tạo nên đời sống tinh thần vô cùng phong phú. Bên cạnh đó, tập quán sinh hoạt, canh tác của đồng bào dân tộc thiểu số và đặc trưng hoa Sỡ nở vào mùa đông gắn với tục lệ cơm mới là tiềm năng khác biệt để huyện Bình Liêu phát triển du lịch.

Những kết quả đạt được

Về chính sách phát triển du lịch: Từ năm 2014, Huyện ủy, UBND huyện Bình Liêu đã quyết liệt chỉ đạo công tác phát triển du lịch trên địa bàn; triển khai xây dựng Quy hoạch phát triển Du lịch huyện Bình Liêu đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030 và Đề án Bảo tồn giá trị văn hóa các dân tộc thiểu số trên địa bàn Huyện để làm cơ sở phát triển du lịch trong thời gian tới. Đồng thời, Huyện chỉ đạo phát triển các sản phẩm

nông lâm sản, sản phẩm đặc trưng của địa phương để phục vụ phát triển du lịch theo Chương trình "Mỗi xã, phường một sản phẩm" (OCOP). Đặc biệt, Huyện đã quan tâm huy động các nguồn vốn đầu tư, nhất là nguồn vốn xã hội hóa để ưu tiên đầu tư hạ tầng phục vụ phát triển du lịch, tạo điều kiện thuận lợi để thu hút các doanh nghiệp đầu tư khai thác phát triển du lịch trên địa bàn huyện.

Bên cạnh đó, Huyện cũng đang tập trung xây dựng các mô hình bảo tồn giá trị văn hóa các dân tộc: bản Văn hóa người Tày ở Đồng Thanh (xã Hoàn Mô), bản văn hóa người Sán Cháy ở Thánh Thìn (xã Húc Động), bản Văn hóa người Dao ở Nà Nhái (Vô Ngại), Sông Moóc (xã Đồng Văn). Tại các địa điểm này sẽ khôi phục và đưa các sinh hoạt cộng đồng, như: Lễ mừng cơm mới, Lễ Lẩu Then (dân tộc Tày), Lễ cấp sắc, Lễ Phùn Voòng (dân tộc Dao). Đồng thời, xây dựng các chương trình hướng dẫn chế biến món ăn, tạo thành hoạt động trải nghiệm ẩm thực... Đây sẽ là những địa chỉ tiêu biểu cho du khách tìm hiểu giá trị văn hóa của đồng bào dân tộc thiểu số ở Bình Liêu.

Về cơ sở hạ tầng: Được sự quan tâm và đầu tư của Nhà nước, huyện Bình Liêu đã đi vào nâng cấp cơ sở hạ tầng cần thiết, như: đường giao thông liên xã Lục Ngủ (đi và thác Khe Vằn) - Khe Tiên (Đồng Văn), nâng cấp Quốc lộ 18C nối thị trấn Tiên Yên đến cửa khẩu Hoàn Mô, xây dựng ngân hàng, đường điện,

* ThS., Khoa Du lịch - Trường Đại học Hạ Long

nước, cây xanh, ánh sáng, các điểm dịch vụ, khu vui chơi giải trí... Đường vào các xã - nơi diễn ra các hoạt động du lịch văn hóa lễ hội đã được bê tông hóa. Toàn bộ các xã đều được lắp đặt và sử dụng mạng lưới điện quốc gia.

Về cơ sở vật chất kinh tế du lịch: Trên địa bàn Huyện đã có một số nhà hàng kinh doanh ăn uống tại địa phương, nhưng có xu hướng kinh doanh độc lập, không liên kết với hoạt động kinh doanh lưu trú.

Về cơ sở di trú, nếu trước đây Bình Liêu chỉ có một nhà nghỉ Bình Sơn tại trung tâm thị trấn và 5 nhà nghỉ có quy mô nhỏ tại cửa khẩu Hoàn Mô, thì nay đã có 17 cơ sở lưu trú với gần 200 phòng. Từ năm 2017, trên địa bàn cũng đã phát triển một số nhà ở theo hình thức homestay cho khách du lịch thuê đi kèm nhiều dịch vụ cho thuê lều trại, xe máy, trang phục dân tộc, bán nông sản địa phương...

Trong những năm qua, lượng khách du lịch đến khám phá danh lam, thắng cảnh và tìm hiểu văn hoá các dân tộc ở Bình Liêu chưa nhiều, nhưng cũng đang dần tăng lên. Đây là tín hiệu đáng mừng cho Huyện trong việc phát triển du lịch cộng đồng tại địa phương.

Năm 2020, tình hình dịch bệnh Covid-19 đã tác động không nhỏ đến du lịch Bình Liêu, như: không tổ chức lễ hội đình Lục Nà, lễ hội Soóng Cọ...và nhiều sự kiện khác. Cùng với đó là việc các tuyến đường biên giới (đồng thời là tuyến du lịch) được kiểm soát chặt chẽ để phòng chống dịch, khiến hoạt động du lịch sụt giảm trong những tháng đầu năm, phải đến những tháng cuối năm 2020 hoạt động du lịch mới trở lại.

Tuy nhiên, Huyện đã thực hiện nhiều chương trình kích cầu du lịch những tháng cuối năm, giúp lượng khách lưu trú tăng cao. Bình Liêu là điểm đến của du khách nội địa đến từ các thành phố lớn, như: TP. Hồ Chí Minh, Hà Nội, Hải Phòng... Theo thống kê của Văn phòng Du lịch Bình Liêu, số lượng khách du lịch cả năm 2020 ước tính: 66.927 lượt người (trong đó lưu trú ước đạt: 23.550 lượt người), doanh thu toàn xã hội về du lịch ước tính: 27,32 tỷ đồng.

Những khó khăn trong phát triển du lịch ở Bình Liêu

Thứ nhất, tài nguyên du lịch của huyện Bình Liêu hiện vẫn còn đang ở dạng tiềm năng, chưa được đánh giá đúng để đưa vào quy hoạch, nhằm đầu

Đường vào các xã - nơi diễn ra các hoạt động du lịch văn hóa lễ hội đã được bê tông hóa.

tư, tôn tạo, bảo vệ và khai thác một cách tốt nhất. Đặc biệt, nguồn tài nguyên văn hóa mặc dù có tác động không nhỏ đến du lịch, nhưng hoạt động quản lý, khai thác, bảo tồn các giá trị của nguồn tài nguyên này tại Bình Liêu còn nhiều hạn chế.

Thứ hai, ngành du lịch Huyện phát triển còn chậm, tự phát, nên chưa hình thành được các tour, tuyến kết nối các điểm du lịch; chưa thu hút được các nhà đầu tư. Các điểm du lịch trên địa bàn Huyện vẫn còn nhỏ lẻ, cơ sở hạ tầng kỹ thuật phục vụ du lịch thiếu và yếu. Huyện mới có các nhà nghỉ quy mô vừa và nhỏ, cơ sở hạ tầng, thiết bị và chất lượng dịch vụ không cao, chưa đáp ứng được nhu cầu lưu trú của khách. Hệ thống nhà hàng, siêu thị, khu vui chơi giải trí chưa có. Tuy trục đường lớn đã được nâng cấp, nhưng đường đi chưa đảm bảo, vào mùa mưa lũ vẫn gây sạt lở núi gây cản trở tắc đường.

Thứ ba, đội ngũ lao động du lịch của Huyện hiện nay không có. Vì thế, du khách chỉ có thể tìm hiểu về văn hóa của tộc người Tày ở Bình Liêu qua sách báo, các phương tiện thông tin đại chúng trước khi đi du lịch. Điều này đã làm giảm sút sức hấp dẫn của điểm đến.

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG TẠI HUYỆN BÌNH LIÊU

Một là, nâng cao nhận thức cho đội ngũ cán bộ, chính quyền và các ban, ngành, đoàn thể về tầm quan trọng của công tác giáo dục phát triển du lịch cộng đồng cho người dân. Theo đó, cần hoàn thiện, nâng cao kỹ năng, trình độ về lý luận và thực tiễn cho cán bộ, chính quyền và các ban ngành đoàn thể về lĩnh vực du lịch nói chung và du lịch cộng đồng nói riêng.

Các ban, ngành có liên quan phối hợp tổ chức cho người dân tham gia, tham quan, giao lưu, tọa đàm, trao đổi và trải nghiệm cách làm du lịch cộng đồng. Trước hết, cần giúp cho người dân phải làm tốt du lịch

cộng đồng trong lối sống, cách ứng xử, tránh để xảy ra những hiện tượng phản cảm, như: gây ô nhiễm môi trường, chèn ép khách du lịch mua hàng, lai căng văn hóa... Không những thế, cần phải có những giải pháp đúng đắn để định hướng cho người dân ngay từ khi còn chưa làm du lịch, tức là giáo dục cho dân biết Luật Du lịch, phân biệt được "tốt" và "xấu" trong kinh doanh du lịch.

Cần đổi mới nội dung và đa dạng hóa các hình thức giáo dục phát triển du lịch cộng đồng cho người dân. Nghiên cứu, lựa chọn những nội dung, hình thức và biện pháp tuyên truyền phù hợp với từng đối tượng, địa bàn nhằm nâng cao ý thức trách nhiệm cá nhân, gia đình và toàn xã hội nhất là các hộ đã và đang làm du lịch cộng đồng.

Hai là, đổi mới trong xây dựng và phát triển các mô hình du lịch cộng đồng. Khảo sát, đánh giá tính hiệu quả, bền vững của các mô hình đã triển khai; đồng thời, nghiên cứu, đề xuất thí điểm mô hình kết hợp tổ chức giáo dục người dân phát triển du lịch cộng đồng. Xây dựng và củng cố các mô hình du lịch cộng đồng hiệu quả, tích cực tham gia phát hiện, tố giác tội phạm và tệ nạn ma túy, mại dâm; cung cấp các thông tin có giá trị giúp cho lực lượng công an và các cơ quan chức năng kịp thời phát hiện ngăn chặn các hoạt động tiêu cực trong phát triển du lịch cộng đồng mang tính chất trá hình.

Ba là, phát huy tính tự giác và chủ động trong học tập, rèn luyện và nâng cao tinh thần về tự ý thức phát triển du lịch cộng đồng trong dân. Theo đó, phát huy vai trò, trách nhiệm của người dân trong việc tích cực tham gia phát triển du lịch cộng đồng ở địa phương. Giáo dục cho người dân nhận thức được tầm quan trọng trong công tác giáo dục phát triển du lịch cộng đồng; rèn cho người dân sự mạnh dạn, tự tin, biết cách tự đánh giá quá trình tham gia làm du lịch của bản thân và của người khác, từ đó nâng cao nhận thức và ý thức trách nhiệm trong tổ chức giáo dục phát triển du lịch cộng đồng.

Bốn là, phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng: Các sản phẩm du lịch của Bình Liêu hiện nay hầu như chưa đáp ứng được thị hiếu và mong muốn của khách du lịch. Để phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng trên địa bàn Bình Liêu, tác giả đề xuất một số nội dung cụ thể như sau:

Đối với du lịch homestay: Khuyến khích nhiều hộ gia đình tại bản thuộc các xã ở khu vực giàu tài nguyên du lịch tham gia làm du lịch cộng đồng; Hỗ trợ người dân địa phương trang bị những vật dụng cần thiết để

phục vụ nhu cầu lưu trú của du khách (chăn, màn, gối...); Tập huấn cho người dân địa phương những kỹ năng phục vụ khi khách du lịch lưu trú tại gia đình; Hỗ trợ các bản du lịch cộng đồng trong việc quảng bá hình ảnh, sản phẩm du lịch của địa phương để du khách trong và ngoài nước biết đến.

Đối với du lịch văn hóa: Khuyến khích người dân địa phương bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống; Vận động người dân khôi phục những nghề truyền thống tại các bản du lịch cộng đồng; Thành lập những tổ chuyên sản xuất sản phẩm du lịch thủ công để bán cho khách du lịch.

Đối với du lịch lễ hội: Tổ chức tốt lễ hội truyền thống của dân tộc để quảng bá cho khách du lịch. Phục dựng những lễ hội, nghi lễ truyền thống tại các bản du lịch cộng đồng, vừa là hoạt động bảo tồn văn hóa vừa để quảng bá với khách du lịch; Lễ hội phải được tổ chức thường niên, có sức sống lâu bền trong dân.

Đối với sản phẩm quà tặng lưu niệm du lịch và du lịch cộng đồng: Sản phẩm quà tặng lưu niệm du lịch và du lịch cộng đồng là nhân tố góp phần tăng sức hấp dẫn cho điểm đến, giữ chân du khách, khuyến khích chi tiêu và là biện pháp quảng bá hình ảnh du lịch hiệu quả. Vì vậy, cần có những giải pháp đa dạng hóa và nâng cao chất lượng sản phẩm quà tặng lưu niệm tại các bản du lịch cộng đồng, cụ thể là: Đa dạng hóa các sản phẩm chế biến từ nông nghiệp; Sưu tầm các sản phẩm thuốc nam có nguồn gốc tại địa phương (thuốc tắm, thuốc phục hồi sức khỏe cho phụ nữ sau khi sinh nở...). Khuyến khích người dân chế biến những loại rượu từ men lá cây của địa phương, rượu khoai, rượu sim... Hỗ trợ người dân địa phương tham gia sản xuất đồ thủ công mỹ nghệ phục vụ nhu cầu mua sắm của khách du lịch: đồ thổ cẩm (túi, áo, mũ, khăn, gối...); đồ mây tre đan: bàn, ghế, cung, nỏ, gùi, giá đựng... thân thiện với môi trường. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. UBND tỉnh Quảng Ninh (2014). *Quyết định số 3428/QĐ-UBND, ngày 31/12/2014 phê duyệt Quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế - xã hội huyện Bình Liêu đến năm 2020, tầm nhìn 2030*
2. UBND huyện Bình Liêu (2020). *Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội huyện Bình Liêu năm 2020*
3. Văn phòng Du lịch Bình Liêu (2020). *Báo cáo hoạt động du lịch huyện Bình Liêu năm 2020*
4. Tô Đình Hiệu (2021). *Tiền đề cho phát triển du lịch Bình Liêu trong giai đoạn mới*, truy cập từ <https://binhlieu.quangninh.gov.vn/Trang/ChiTietTinTuc.aspx?nid=7188>